

Kulturutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner

Till social- och hälsovårdsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (RP 60/2023 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för utlåtande till social- och hälsovårdsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringssekreterare Kaisu Harju-Kolkka, social- och hälsovårdsministeriet
- undervisningsråd Anne Ekroth, undervisnings- och kulturministeriet
- jurist Tommi Kortelainen, Folkpensionsanstalten
- specialforskare Johanna Korkeamäki, Stiftelsen för Rehabilitering
- intressebevakningsexpert Suvituuli Lundmark, Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund — SAKKI rf
- intressebevakningssamordnare Emma Holsti, Alliansen för Finlands Studerande — OSKU rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Barnombudsmannens byrå
- finansministeriet
- Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry
- SOSTE Finlands social och hälsa rf
- Ungdomssektorns takorganisation i Finland Allians rf
- Finlands studerandekårers förbund - SAMOK rf
- Finlands studentkårers förbund FSF rf
- Handikappforum rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

I propositionen föreslås det att bestämmelserna i lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005, nedan *rehabiliteringslagen*) om minimibeloppet av rehabiliteringspenning för personer som genomgår yrkesinriktad rehabilitering och rehabilitering för unga samt bestämmelserna om beräkningsformeln för rehabiliteringspenning som betalas för yrkesinriktad rehabilitering upphävs. Rehabiliteringspenningens belopp ska vara minst lika stort som beloppet av den sjukdagpenning enligt sjukförsäkringslagen som rehabiliteringsklienten skulle ha haft rätt till om hen hade blivit arbetsoförmögen när rehabiliteringen började. Dessutom föreslås det att bestämmelserna om indexjustering av rehabiliteringspenningar enligt rehabiliteringslagen ändras så att alla rehabiliteringspenningar enligt rehabiliteringslagen justeras enligt folkpensionsindex.

De föreslagna ändringarna gäller rehabiliteringspenningförmåner som betalas under rehabiliteringstiden, och i detta sammanhang föreslås inga ändringar i rehabiliteringstjänsterna eller förutsättningarna för att få rehabiliteringspenningförmån. Enligt propositionen är syftet med lagförslaget att minska statens utgifter och balansera de offentliga finanserna. Ett annat syfte är att förenkla Folkpensionsanstaltens system för rehabiliteringspenningförmåner och skapa en jämlik situation för dem som får rehabiliteringspenningförmåner av Folkpensionsanstalten. Kulturutskottet välkomnar detta syfte.

Rehabiliteringspenning för unga betalas för tiden för studier eller annan arbetslivsinriktad rehabilitering till utgången av den månad då den unga fyller 20 år eller till dess att examen enligt studie- och rehabiliteringsplanen har avlagts. Även om rehabiliteringspenning för unga kan betalas också för annan verksamhet är enligt uppgift nästan alla mottagare av denna förmån studerande. År 2022 fick sammanlagt 15 106 personer rehabiliteringspenning för unga. De vanligaste sjukdomsrelaterade orsakerna till att rehabiliteringspenning för unga beviljas är enligt propositionen psykiska störningar och beteendestörningar, neurologiska sjukdomar eller medfödda missbildningar och kromosomavvikelser.

Den yrkesinriktade rehabiliteringen utgör vanligtvis ett stöd för grundutbildning, fortbildning och omskolning på gymnasienivå eller högre nivå, men utbildningen kan också vara en allmänbildande utbildning, om det är nödvändigt för att få tillträde till yrkesinriktad utbildning. Av dem som fick yrkesinriktad rehabilitering år 2022 studerade omkring 13 400 personer genom beslut om yrkesinriktad rehabilitering.

Rehabiliteringspenning för unga och rehabiliteringspenning för utbildning på basis av ett beslut om yrkesinriktad rehabilitering utgör hinder för beviljande av studiestöd. Därför kan den som studerar med rehabiliteringspenning inte heller få studielån.

Enligt utredning till utskottet har studerande som får yrkesinriktad rehabilitering i form av utbildning ofta olika extra hälsorelaterade utgifter, såsom läkemedelskostnader eller självrisk för terapi. Dessutom kan det vara svårare för dem än för andra studerande att kombinera arbete och studier i samband med en skada eller sjukdom.

Utlåtande KuUU 7/2023 rd

Propositionens konsekvenser

Kulturutskottet konstaterar att de föreslagna sänkningarna av minimibeloppet särskilt drabbar unga vars arbets- och studieförmåga har försämrats. Hela 99,9 procent av dem som får rehabiliteringspenning för unga och 57,1 procent av dem som får minimibeloppet av rehabiliteringspenningen för tiden för yrkesinriktad rehabilitering hör till åldersgruppen 16—24 år. Enligt social- och hälsovårdsministeriets bedömning av de sammantagna konsekvenserna av ändringarna i den sociala tryggheten hänför sig också de största förändringarna till just denna åldersgrupp. I ministeriets bedömning har man beaktat de föreslagna ändringarna i inkomstbeskattningen, bostadsbidraget, utkomstskyddet för arbetslösa, barnbidraget och studiestödet samt frysningarna av indexhöjningarna inom den sociala tryggheten, men däremot inte ändringarna i rehabiliteringspenningens minimibelopp.

Minimibeloppet av rehabiliteringspenningen för unga och av den rehabiliteringspenning som betalas för tiden för yrkesinriktad rehabilitering har senast höjts genom en lagändring som trädde i kraft vid ingången av 2020. Att rehabiliteringspenningen för yrkesinriktad rehabilitering och för unga skulle utbetalas till ett högre belopp än minimibeloppet enligt den gällande lagstiftningen har motiverats bland annat med att man har velat stödja viljan att förbinda sig till en mer långvarig rehabilitering genom att trygga försörjningen under rehabiliteringstiden. Dessutom har målet varit att förebygga att personen flyttas över till sjukpensionssystemet. Som det konstateras i ett sakkunnigyttrande till utskottet har den yrkesinriktade rehabiliteringen för unga utgjort ett viktigt stöd för de ungas utbildning och påföljande sysselsättning, särskilt i ett läge där de psykiska och neuropsykiatriska utmaningarna har ökat betydligt bland de unga.

Under kulturutskottets sakkunnigutfrågning uttrycktes en oro över att propositionen, om den genomförs, i synnerhet kan försvåra möjligheterna för partiellt arbetsföra unga att delta i rehabilitering och få arbete. I den nu föreslagna lagändringen ligger minimibeloppet av rehabiliteringspenningen under garantipensionens nivå, vilket kan försvaga motivationen att hitta en studieplats. Å andra sidan bör det noteras att enligt 16 § i folkpensionslagen (568/2007) är rehabiliteringspenning till unga en primär förmån för personer under 20 år i förhållande till sjukpension. Det är viktigt att möjligheten till rehabilitering och möjligheten att studera och få sysselsättning antingen på den öppna arbetsmarknaden eller i mer begränsade och skräddarsydda arbetsuppgifter även i fortsättningen kommer i första hand i förhållande till sjukpension.

I och med den utvidgade läroplikten och avgiftsfri utbildning är alla unga som avslutat den grundläggande utbildningen läropliktiga till 18 års ålder, vilket också hjälper dem som behöver mycket stöd i utbildningen. Rehabiliteringspenningen är på grund av utbildningskostnaderna mer betydelsefull för andra än dem som studerar på grundval av läroplikten.

Nivån på rehabiliteringspenningen för unga och den rehabiliteringspenning som betalas för tiden för yrkesinriktad rehabilitering kommer att sänkas i och med de föreslagna ändringarna. Nivån sänks till den allmänna nivån på grundtrygghetsförmånerna, så rehabiliteringsklienternas utkomst kan anses vara fortsatt skälig. Utskottet instämmer dock i det som i ett sakkunnigyttrande sägs om att ändringsförslagen kommer vid en tidpunkt som är svår för unga och familjer. Många har på grund av ett flertal sparåtgärder svårt att försörja sig och det finns också utmaningar när det gäller tillgången till tjänster.

Utlåtande KuUU 7/2023 rd

Utskottet anser det vara viktigt att de föreslagna ändringarna i fråga om rehabiliteringspenningens minimibelopp och beräkningsformel gäller endast de fall där rehabiliteringen har börjat den 1 januari 2024 eller därefter. I fråga om rehabilitering som börjat innan lagändringarna trätt i kraft iakttas fortfarande gällande lagstiftning.

Fortsatta åtgärder

Enligt ett sakkunnigyttrande äventyras möjligheterna att delta i rehabilitering inte väsentligt, även om nivån på penningförmånerna sänks på de föreslagna sätten. Det är dock viktigt att följa och utvärdera hur lagändringarna påverkar deltagandet i rehabilitering och antalet sjukpensioneringar. Dessutom bör rehabiliteringen för studerande utvecklas så att den bättre motsvarar klienternas behov. Likaså måste man ta fram alternativa tjänster för att stödja unga och unga vuxna som behöver mycket stöd och tjänster i olika former.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottet föreslår

att social- och hälsovårdsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 8.11.2023

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
vice ordförande Ari Koponen saf
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Pia Hiltunen sd
medlem Veronika Honkasalo vänst
medlem Inka Hopsu gröna
medlem Laura Huhtasaari saf
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Milla Lahdenperä saml
medlem Mia Laiho saml
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Nasima Razmyar sd
medlem Sara Seppänen saf
medlem Markku Siponen cent
medlem Jaana Strandman saf
medlem Mari-Leena Talvitie saml
medlem Oskari Valtola saml.

Utlåtande KuUU 7/2023 rd

Sekreterare var

utskottsråd Maiju Tuominen.

Utlåtande KuUU 7/2023 rd

Avvikande mening

Avvikande mening

Motivering

I propositionen föreslås det att bestämmelserna i lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005, nedan rehabiliteringslagen) om minimibeloppet av rehabiliteringspenning för personer som genomgår yrkesinriktad rehabilitering och rehabilitering för unga samt bestämmelserna om beräkningsformeln för rehabiliteringspenning som betalas för yrkesinriktad rehabilitering upphävs. I praktiken innebär propositionen att rehabiliteringspenningen för unga och den rehabiliteringspenning som betalas för tiden för yrkesinriktad rehabilitering sänks med över 100 euro per månad.

Propositionen kan försämra de ungas engagemang för rehabiliteringen samt öka sjukpensioneringarna och därmed ge återverkningar på sysselsättningen, vilket också konstateras i propositionen: ”Rehabiliteringspenningen för unga höjdes en gång i tiden till garantipensionens nivå för att främja övergången till arbetslivet genom rehabilitering i stället för övergång till sjukpension. Om minimibeloppet av rehabiliteringspenning för unga ligger under garantipensionens nivå, kan antalet unga som får sjukpension öka, vilket också försvagar sysselsättningsutvecklingen.”

Propositionens förslag drabbar utsatta unga, exempelvis personer med funktionsnedsättning eller olika psykiska hälsoproblem. De försämrar särskilt möjligheterna för partiellt arbetsföra unga att utbilda sig, få arbete och vara aktiva samhällsmedlemmar.

Det är oklart vilka besparingar staten kan göra genom att undergräva utsatta ungdomars möjligheter till rehabilitering, utbildning och sysselsättning. Propositionen strider också mot strävan att höja utbildningsnivån.

Att höra de unga i ärenden som gäller dem själva bör utgöra en central del av lagberedningen, men det har inte beaktats tillräckligt i denna proposition.

Avvikande mening

Vi föreslår

att social- och hälsovårdsutskottet förkastar propositionen i fråga om rehabiliteringspenning för studerande.

Utlåtande KuUU 7/2023 rd
Avvikande mening

Helsingfors 8.11.2023

Inka Hopsu gröna
Eeva-Johanna Eloranta sd
Tuula Haatainen sd
Pia Hiltunen sd
Veronika Honkasalo vänst
Hanna Kosonen cent
Nasima Razmyar sd
Markku Siponen cent